

UNIWERSALNE PROJEKTOWANIE¹

1. Zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, a także zasada równości szans kobiet i mężczyzn są horyzontalnymi zasadami obowiązującymi w całej Unii Europejskiej i w związku z tym wszystkie programy operacyjne realizowane w ramach funduszy polityki spójności powinny zaplanować mechanizmy pozwalające na przeciwdziałanie wszelkim formom dyskryminacji, w tym dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność i płeć. Szczegółowe informacje dotyczące zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym stosowania mechanizmu racjonalnych usprawnień w projektach zawarte są w Wytycznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020. Pomocniczym dokumentem w realizacji zasady dostępności może być również poradnik pt. Realizacja zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami Poradnik dla realizatorów projektów i instytucji systemu wdrażania funduszy europejskich 2014-2020.

2. Uniwersalne projektowanie jest definiowane w następujący sposób: Uniwersalne projektowanie, to projektowanie produktów oraz otoczenia tak, aby były one dostępne dla wszystkich ludzi, w największym możliwym stopniu, bez potrzeby adaptacji bądź wyspecjalizowanego projektowania. Uniwersalne projektowanie jest strategią normatywną, dostarczającą podstaw do specyfikacji właściwości produktów i otoczenia tak, aby mogły być one użytkowane w równym stopniu przez wszystkich członków społeczeństwa. Jest to sposób projektowania produktów, środowiska, programów i usług, aby służyły jak największej liczbie osób, w tym seniorom, osobom z niepełnosprawnościami, matkom i ojcom z wózkami dziecięcymi i wszystkim tym, którzy mają różne potrzeby funkcjonalne, wynikające np. z otyłości, kontuzji na stoku, ciąży czy z okazałego wzrostu. Ponadto należy uwzględnić fakt, iż w bliższej lub dalszej przyszłości, użytkownikami produktów projektu (budynków, urządzeń, środków transportu, otwartych przestrzeni miejskich itp.) będą również osoby z różnymi ograniczeniami funkcjonalnymi w zakresie mobilności i percepcji.

3. Koszty związane z koncepcją uniwersalnego projektowania powinny zawierać się w budżecie projektu składanego do oceny.

¹ Dokument opracowany przez Ministerstwo Rozwoju pt. „Wytyczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020”, wskazuje, że koncepcja projektowania uniwersalnego oparta jest na ośmiu regułach: 1) użyteczność dla osób o różnej sprawności, 2) elastyczność w użytkowaniu, 3) proste i intuicyjne użytkowanie, 4) czytelna informacja, 5) tolerancja na błędy, 6) wygodne użytkowanie bez wysiłku, 7) wielkość i przestrzeń odpowiednie dla dostępu i użytkowania, 8) percepcja równości. Dodatkowe informacje, na temat projektowania uniwersalnego można znaleźć na stronie internetowej: <http://www.power.gov.pl/dostepnosc>

4. Wskazane działania służą realizacji następujących zasad uniwersalnego projektowania:

Zasada 1: Równość w korzystaniu

- należy zapewnić takie same zasady korzystania dla wszystkich użytkowników, w najszerszym możliwym zakresie, bez konieczności korzystania z rozwiązań zastępczych dla określonej grupy ludzi,
- niedopuszczalna jest segregacja lub napiętnowanie niektórych użytkowników,
- prawo do prywatności, ochrony i bezpieczeństwa powinny być zapewnione wszystkim w równym stopniu,
- wzornictwo ma być dostosowane do potrzeb osób z różnymi ograniczeniami.

Zasada 2: Elastyczność

- powinno się wprowadzać wybór pomiędzy metodami użytkowania,
- wzornictwo powinno być dostosowane jednocześnie do osób lewo i praworęcznych,
- należy ułatwiać użytkownikom zachowanie dokładności i precyzji przy korzystaniu z danego urządzenia,
- należy dostosować uprzedzenia do „tempa” użytkowników.

Zasada 3: Proste i intuicyjne korzystanie

- należy unikać zbędnego komplikowania,
- należy zapewnić spójność z oczekiwaniami użytkownika i jego intuicją,
- należy dostosować otoczenie do umiejętności językowych użytkowników (a te mogą być bardzo rozbieżne),
- należy szeregować informacje w zależności od stopnia ich ważności,
- warto brać pod uwagę opinię użytkowników przed i po wdrożeniu danego rozwiązania.

Zasada 4: Łatwo dostrzegalne informacje

- należy używać różnych form przekazu (obrazu, słowa, dotyku) ograniczając nadmiar niepotrzebnych informacji,
- należy zapewnić odpowiedni kontrast pomiędzy podstawowymi informacjami jakie chcemy przekazać a otoczeniem, należy maksymalnie wyróżnić podstawowe informacje,
- elementy informacji powinny być łatwe do opisanie (tak by np. na ich podstawie w łatwy sposób wskazać kierunek drogi),
- powinno się zapewnić zgodność pomiędzy różnymi zastosowanymi technikami tak by umożliwić korzystania osobom mającym różne

ograniczenia poznawcze (np. jednocześnie osobom niewidomym i głuchym).

5) Zasada 5: Tolerancja na błędy

- należy minimalizować zagrożenia i negatywne skutki przypadkowych konsekwencji podczas użytkowania rozwiązań technicznych i przestrzennych;
- należy wprowadzać czytelne ostrzeżenia o zagrożeniach podczas użytkowania,
- należy stosować rozwiązania cechujące się pewnością bezpieczeństwa użytkowania,
- należy ograniczyć czynności, które powodują znużenie i wymagają skupienia się podczas użytkowania.

6) Zasada 6: Niski poziom wysiłku fizycznego

- należy zapewnić takie rozwiązania, które nie powodują nadmiernego wysiłku podczas użytkowania,
- należy zminimalizować konieczność powtarzania czynności podczas użytkowania,
- należy zminimalizować konieczność stałego wysiłku fizycznego (np. klamki u drzwi i systemy dostępu, gniazdka i wtyczki kabli elektrycznych, baterie łazienkowe, automatyczne podajniki mydła).

7) Zasada 7: Wymiary i przestrzeń dla podejścia i użycia

- należy zapewnić odpowiednią przestrzeń dla wykonywania danego działania z uwzględnieniem możliwości funkcjonalnych człowieka, w tym ograniczeń w mobilności i percepcji oraz pozycji ciała,
- w tym:
 - należy zapewnić pole widzenia dla dowolnej pozycji w tym dla osób na wózkach;
 - należy uwzględnić warunki ergonomiczne dłoni dla konstruowania uchwytów i elementów sterowania urządzeniami;
 - zapewnić odpowiednią przestrzeń do korzystania z rozwiązań przez użytkowników korzystających z osobistych urządzeń wspomagających mobilność lub percepcję lub korzystanie z pomocy osobistej (opiekuna, asystenta), np., szerokie przejścia na bramkach w metrze, odpowiedniej wielkości przestrzeni w łazienkach i w pomieszczeniach mieszkalnych, urządzenia i meble umieszczone na różnych

wysokościach: lady recepcyjne, lunety w punktach widokowych.

8) Zasada 8: Równoprawny dostęp do środowiska

- należy zapewnić równoprawny dostęp do środowiska, korzystanie ze środków transportu, produktów i z usług powszechnych lub powszechnie zapewnianych, w taki sposób aby nie powodowało to sytuacji, gdy korzystający z nich czuje się w jakikolwiek sposób dyskryminowany czy stygmatyzowany. Odnosi się to do sytuacji, gdy indywidualna ocena rozwiązania może wpływać na postrzeganie siebie, jak również postrzeganie przez innych, naszych różnic fizycznych czy niepełnosprawności jako cech dyskryminujących lub niewspółmiernie wyróżniających.

5. Przykładowe działania dotyczą m.in.:

- nowych pociągów, muzeów, wybudowanych dróg, terenów inwestycyjnych, miejsc opieki w przedszkolach, pracowni komputerowych koniecznych dostępnych dla osób z niepełnosprawnością;
- stron internetowych projektów i instytucji zajmujących się realizacją funduszy europejskich mających zapewnić dostęp dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Ich twórcy muszą kierować się standardem WCAG 2.0, który zawiera zasady tworzenia dostępnych serwisów internetowych;
- otwartości spotkań, na które niewymagana jest rejestracja, które powinny być organizowane w budynkach dostępnych architektonicznie dla osób z niepełnosprawnością;
- zapewnienia każdemu prawa do wzięcia udziału w projektach unijnych, itd.

6. Mechanizm racjonalnych usprawnień jest drugim narzędziem służącym urzeczywistnieniu w ramach funduszy europejskich 2014-2020 pełnej dostępności w korzystaniu z projektów realizowanych z udziałem środków europejskich. Mechanizm ten jest definiowany jako konieczne i odpowiednie zmiany oraz dostosowania, nienakładające nieproporcjonalnego lub nadmiernego obciążenia, rozpatrywane osobno dla każdego konkretnego przypadku, w celu zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami możliwości korzystania z wszelkich praw człowieka i podstawowych wolności oraz ich wykonywania na zasadzie równości z innymi osobami.

7. W ramach przykładowego katalogu kosztów racjonalnych usprawnień jest możliwe sfinansowanie:

- dostosowania architektonicznego budynków niedostępnych (np. zmiana miejsca realizacji projektu; budowa tymczasowych podjazdów; montaż platform, wind, podnośników; właściwe oznakowanie budynków poprzez wprowadzanie elementów kontrastowych i wypukłych celem właściwego oznakowania dla osób niewidomych i słabowidzących itp.);
- dostosowania infrastruktury komputerowej (np. wynajęcie lub zakup i instalacja programów powiększających, mówiących, kamer do kontaktu z osobą posługującą się językiem migowym, drukarek materiałów w alfabecie Braille'a);
- dostosowania akustycznego (wynajęcie lub zakup i montaż systemów wspomagających słyszenie, np. pętli indukcyjnych, systemów FM);
- alternatywnych form przygotowania materiałów projektowych (szkoleniowych, informacyjnych, np. wersje elektroniczne dokumentów, wersje w druku powiększonym, wersje pisane alfabetem Braille'a, wersje w języku łatwym, nagranie tłumaczenia na język migowy na nośniku elektronicznym, itp.);
- kosztów specjalistycznego transportu na miejsce realizacji wsparcia;
- asystenta tłumaczącego na język łatwy;
- asystenta osoby z niepełnosprawnością;
- tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika;
- przewodnika dla osoby mającej trudności w widzeniu;

8. Mechanizm racjonalnych usprawnień to mechanizm uruchamiany dopiero w trakcie realizacji projektu, gdy do udziału w projekcie zgłoszą się osoby z niepełnosprawnością, których udziału nie przewidziano na etapie przygotowania projektu. Pozwala on na elastyczne reagowanie na potrzeby uczestników i zapewnia im optymalne (szyte na miarę) usprawnienia. Zgodnie z zapisami Wytycznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020 (Wytyczne) koszty dostosowania do potrzeb uczestnika projektu/personelu z niepełnosprawnością mogą wynieść łącznie do 12 tys. zł na osobę. Koszty racjonalnych usprawnień powinny być mechanizmem wtórnym wobec dostępności, gdyż z zasady każde wsparcie, zarówno w projektach dedykowanych osobom z niepełnosprawnościami, jak i ogólnodostępnych, powinno być dostępne.

9. Przy uruchamianiu mechanizmu racjonalnych usprawnień wkład własny wnoszony jest przez wnioskodawcę na zasadach standardowych, zgodnie z postanowieniami Regulaminu konkursu. Jeżeli na etapie aplikowania o środki dofinansowania na realizację projektu wnioskodawca założył, że wnosi wkład w wysokości minimalnej, to w sytuacji stosowania ww. mechanizmu do projektu należy wnieść dodatkowy wkład własny w celu zapewnienia prawidłowego montażu finansowego projektu. Decyzja w kwestii formy wniesienia wkładu własnego do projektu należy do beneficjenta, przy czym podlega ona konsultacji z IP na etapie wprowadzania zmian do projektu.

10. Korelacja pomiędzy uniwersalnym projektowaniem a mechanizmem racjonalnych usprawnień polega na tym, że zastosowanie mechanizmu racjonalnych usprawnień powinno być poprzedzone audytem dostępności i wskazaniem, że nie jest możliwe zastosowanie koncepcji projektowania uniwersalnego, dopiero wtedy należy poszukiwać takich rozwiązań, które w sposób optymalny będą gwarantować dostępność dla osób z niepełnosprawnościami. Decyzję w sprawie finansowania mechanizmu racjonalnych usprawnień podejmuje każdorazowo IOK będąca stroną umowy o dofinansowanie projektu, biorąc pod uwagę zasadność i racjonalność poniesienia tych kosztów, przy czym szczegółowe uzasadnienie kosztów powinno znaleźć się we wniosku o uruchomienie racjonalnych usprawnień.

11. Wnioskodawcy powinni zapewnić, że projekty realizowane w niniejszym konkursie będą realizowane zgodnie z zasadami uniwersalnego projektowania.